

ABDULLAH AYSU'YLA KÜRESELLEŞME VE TARIM POLİTİKALARI İKİNCİ BÖLÜM

Şirket toprağında şehit olur mu?

Türkiye'nin dozunu artırarak uygulamaya koyduğu tarım politikaları bize nasıl bir gelecek vaat ediyor? Boşalmış köyler, kalabalıklaşan şehirler mi? Endüstriyel tarıma mahkûm mutfaklar, genetiğiyle oynanmış, hormonlu gıdalar mı? Ya da, tamamen ithalata bel bağlamış bir ülke, ilaçlardan, gübrelere verimsiz kalmış, bomboş topraklar, göller, nehirlere mi? Türkiye Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu başkanı, Via Campesina üyesi Abdullah Aysu'yla söyleşimize devam ediyoruz...

Fındık fiyatları sürekli düşüyor, adeta maliyetleri karşılamaz hale geliyor. Bu sene de 4 YTL olarak açıklandı...

Abdullah Aysu: Evet, ama bunlar iki nedenden dolayı yanıltıcı fiyatlar. Birincisi, bu, birinci kalite Giresun yağlı fındığın fiyatı, o da toplam üretimin en fazla yüzde 15'ine tekabül eder. Yüzde 85 ise levant ve kara fındıktan oluşur. Levant fındığın fiyatı 3.9, kara fındığın 3.8. Bu rakamların içinde hamaliye, nakliye, stopaj gibi kesintiler de yoktur. Ayrıca, ekim için 4.5, aralık içinse 5 YTL fiyat açıklandı, bu da tamamen aldatmaca. Hiçbir küçük üretici ürününü aralığa kadar bekletebilecek güce sahip değil. Yirmi-otuz yıl önce fabrikadan ya da alivreci tüccardan para alırdınız, fiyat belirlendiğinde de ondan biraz daha düşük bir fiyata verirdiniz. Şimdi ihracatçı tüccarlar ve onların temsilcileri üreticiye parayı veriyor bir yıl önceden, 1.5-2 liradan hesaplıyor, "ama karşılığında şu kadar fındık isterim" diyor, para istemiyor. Bu, fındıkta bir dönüşümü gösteriyor. Ayrıca, Toprak Mahsulleri Ofisi olarak devreye girip önceki yıllara göre daha düşük fiyattan alım yapıyorsanız, siz çiftçi için değil, tüccarın kârı için çalışıyorsunuz demektir. 2006 yılında fındık fiyatı Fiskobirlik tarafından 7.4 olarak açıklandı. Seçim öncesi, 2007'de 5.5, bu seneye 4, 4.5 ve 5 olarak belirlendi. Ama piyasada 2 YTL civarında. Gübreye, ilaca, mazota bu kadar zam gelirken, niye bu fiyatlar düşüyor? Bu ancak TMO'yu aradan çıkarıp Fiskobirlik'i alıcı konumuna getirerek çözülür. TMO devrede olduğu günden bu yana aldığı fındığı 2.5-3 liradan sattı tüccara. Hazine'ye verdiği zarar 2 milyar civarında. Bu zararı Fiskobirlik'e aktarsa, üçüncü sene bu desteğe de gerek kalmaz ve Fiskobirlik piyasayı düzenler. Ama bütün çarklar şirketlerden yana dönüyor.

Karadeniz bölgesi ve Türkiye ekonomisi için hayatî bir ürün olan fındığın yerine mesela kivi ekimi de birkaç senedir gündemde. Türkiye'nin neredeyse dünyada tek olduğu fındık yerine başka yerlerde bolca bulunan bir ürünü tercih etmek tuhaf değil mi?

Fındık, tarımsal ihracatımızın üçte birini tek başına karşılayan bir ürün. Avrupa'nın da bundan vazgeçmesi mümkün değil, çünkü çikolatada fındığı yüzyıllardır kullanıyorlar, kültürleri bu. Ayrıca, fındığın yetiştiği bölge dağlık ve heyelan bölgesi. Fındığı oradan kaldırırsanız, iki yıl sonra orada çıplak kayalar kalır. Yağmurun hızını engelleyemeyeceğiniz için toprak akar ve Karadeniz'e dolar, sonra orada başka ürün de üretemezsiniz. Karadeniz için çay ve fındık, bu anlamda alternatif olmayan ürünlerdir. Kivi böyle değildir; çok yukarılarda yetişir, kışın bütün yaprağını döküp ip

şeklinde kalır, yağmur damlasının kendisinden yavaş yavaş süzülüp akmasını sağlayamaz. Yağmur damlası düştüğü yerden 70 santim öteye gider, beraberinde toprağı da kaldırır. Fındık ve çay, yağmur erozyonunu engeller, hiçbir ürün bunlara alternatif olamaz.

Fındıktaki komisyonculardan birini iyi tanıyoruz: Başbakanın eski danışmanı Cüneyt Zapsu. Benzer bir ahbap-çavuş ilişkisi, geçen sayıda da konuştuğumuz şekerde de var. Şekerpancarının yok edilmesine giden yolda ilişkiler nasıl kuruluyor?

Şeker, her şeyden bağımsız olarak tarımın manivelası. Çok kritik bir konu olduğu için tekrarlamakta zarar yok, şekerpancarı aynı zamanda çok iyi bir münavebe bitkisidir. Dolayısıyla ancak üç-dört yıl sonra yeniden ekebilirsiniz, ama o arada kendisinden sonra gelecek bitkiler için de toprağı havalandırmıştır. Şekerpancarını tarımdan çekerseniz, fındıktaki heyelan misali, topraktaki gıdanın hepsini yok edersiniz. Buna alternatif olarak düşünülen mısır, topraktan gıdayı aldıktan sonra geriye hiçbir şey bırakmaz. Bir de tabii mısırdaki biz kendimize yeterli değiliz, nişasta bazlı şeker geçmeden önce de değildik. Yüzde on kota koyulduktan sonra buna daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlandı ve bundan kazanç elde eden farklı aktörler çıktı ortaya. Abdullah Unakıtan meselesini herkes biliyor, tavuklar için mısır getirdiğini söylüyordu. Bu ürünün ithalatından birileri kâr elde ediyor ve bunu yaparken ülkede üretim yapıp istihdam sağlamıyor. Bir de, nişasta bazlı fabrikalar var, Cargill ve Pendik Nişasta bu fabrikaların yüzde 80'ini oluşturuyor. Pendik Nişasta da, Cargill ve Ülker'in ortaklığında bir şirket. Bunlar hem pazara el koyuyorlar, hem de sağlıklı olmayan bir gıdayı tüketmemize sebep oluyorlar. Gelen mısırlar genetiğı değiştirilmiş mısırlardır, ama şekerpancarının sağlıklı olduğunu halen söyleyebiliyoruz. Şeker çok temel bir madde olduğu için burada büyük paralar dönüyor ve bunun önünde hükümetler duramıyor. Cargill için açılan davalarda sürekli kapatma kararları çıkıyor, ama Meclis sırf bunun için toplanıp yeni kararlar çıkarıyor. Burada çok küçük bir çıkar grubunun kazanç elde etmesine yönelik bir paslaşma var. Bu ilişkiler de çok açık bir şekilde gözler önünde: Ülker'in Cola Turka'sında Burak Erdoğan ortaklığı basına yansıdı, Kemal Unakıtan'ın da geçmişte Ülker'de çalıştığını biliyoruz. Tokatlıların bir sözü vardır, "rivayetler tevatürdür" diye. Cargill'in birçok eski genel müdürünün, yetkili çalışanlarının Bush'un çevresinde öbeklendiğini görüyoruz, dünya basınından öğrendiğimiz kadarıyla Bush'un da Cargill'le bir ortaklığı söz konusu. Bush'un Erdoğan'a "bunu hemen çöz" diye dikte ettiği temel meselelerden biri de buydu. Ve garip bir döngü, bir tuhaf zincir çıkıyor karşımıza. Buradan kazanç elde eden insan sayısı belli ve 400 bin çiftçinin mağdur edilmesi, on milyon insanın iş ve aşının kaybolması söz konusu. Bu ablukanın dağıtılması lâzım, ama bu mesele bir türlü Türkiye'nin gündemine girmiyor. Gıda egemenliğı konusunda üreticilerin, tüketicilerin, kadınların, gençlerin, işçilerin, çevrecilerin ortak bir davranış sergilemesi lâzım. Herkesin çıkarının zedelendiğı bir nokta bu. Ayrıca, yeniden tekrarlamak istiyorum: Bir dekar şekerpancarının ürettiğı oksijen, üç dekar çam ormanından daha fazladır. Bunun da parasal bir karşılığı yok. Gidişatımız normal değil. Toprağı, suyu, havayanları koruyamıyoruz.

Bu manzara nasıl bir gelecek tasavvuru bırakıyor sizde?

Efes niye yıkıldı? Kendine yeterli gıdayı üretemediği için. Toprakta alınanın toprağa dönüşümü aksamaya başladığı andan itibaren kentteki evlerin içi para dolu olsa bile gıdaya erişmek mümkün olmayacak.

Erişilebilen gıdalar da herhalde genetiğiyle oynanmış bir takım endüstriyel mamuller olacak. Hormonlu gıdaların ne kadar zararlı olabileceğini şimdiden biliyoruz...

Fareler üzerinde yapılan deneylerde, bu tür ürünleri yiyen farelerin iç organlarının üçte birinin üç ay gibi kısa bir sürede küçüldüğü tespit edildi. İnsanlarda bu olmayacak diye bir şey yok. Danimarka'da bir kadın hastaneye gidiyor, tahlil yaptırıyor ve doktor diyor ki, "sana uyan bir antibiyotik yok". "Peki ne yapacağım?" diyor kadın, "öleceksin" diyor doktor. Bu kadın öldü. Vücutta hayvanlardan geçen öyle bir antibiyotik birikimi olmuş ki. Biliyorsunuz, eskiden antibiyotik birdi. Şimdi gidip tahlil yaptırıyorsunuz, hangi antibiyotiğin uyacağını bilmeleri için. Bu durum tıbbın gelişmişliği olarak ifade ediliyor, içine düştüğümüz acz olarak anlatılmıyor... Mevsiminde üretilen gıdalar seralarda dört mevsim üretiliyor, doğada olması gereken koşullar suni olarak yaratılıyor. Bunların üzerinde ilaç kalıntısının olmaması düşünülemez ve bu engellenemez. Bazen espriler yapılıyor, salatalık on santim olarak kasaya kondu, İstanbul'a geldiğinde 14 santimdi diye. Çünkü kamuoyunun hormon dediği bitki besleme gıdalarından dolayı büyüyor o arada... En önemlisi, kamunun denetimi yok; insan sağlığı şirketlerin belirleyiciliğine kalmış durumda. Kendi primini yükseltmek isteyen satıcının yönlendirmesiyle büyük miktarda ilaç kullanan çiftçinin ürettiği bir ürünü kullanıyorsunuz siz. Seralarda böyleyken, plantasyonlarda nasıl? İnsan gücüyle buraları ekmek mümkün olmadığı için fosil yakıt zorunlu bir defa, toprağı sıkıştırmak için dev traktörler kullanıyorsunuz. Şirketlerden aldığınız tohumlar suya duyarlı, genetiği değiştirilmiş, hibrid tohumlar olduğu için daha fazla gübreye ihtiyaç duyuyorlar. Gübreyi saçtığınız zaman, beklenmeyen ve istenmeyen otlar da çıkar ve bunlara ilaç atmanız gerekir. Haşere üremesi için de ilaç gerekir, ama bu yolla oradaki o haşereyi yiyecek olan diğer canlıları da öldürmüş olursunuz, doğadaki zincirin halkalarını kırarsınız. Yani bir yandan çoğaltırken para ödüyorsunuz, ondan kurtulmak için de yine şirkete para döküyorsunuz. Bir kısır döngü içinde çiftçi, ürettiği 100 liranın 92 lirasını gübreceye, ilaççıya, nakliyeye veriyor, 8 lira ona kalıyor. Bu noktada üretim yapmanın anlamı kalmıyor, gençler çiftçilikten kaçıyor, gelecekteki üreticiler kayboluyor. Aile çiftçiliği biterse yerine bir şey koyamayız. Ayrıca, biyo-çeşitlilik ortadan kalkarsa arılar ortadan kalkacak, bu da çok önemli.

Arıların cep telefonu dalgaları yüzünden tükendiği söyleniyor halbuki...

Hayır, arı beş kilometre ötedeki çiçeği algılar ve oraya gider, alır ve geri gelir. Ayağına biriktirdiği tozu başka bir bitkinin üzerine bıraktığından dolayı da, döllemeyi sağlar. Bu döngüden arıyı çıkardığınız zaman meyveciliğin yüzde 80'i dünya üzerinden kalkar. Buna sebep olan, endüstriyel üretim tarzı. İleride sadece verim düşmeyecek, üretimin devamlılığı da ortadan kalkacak, bu da kabul edilebilecek bir şey değil. Kamunun, devletin yönlendiricilik yapması gerekir burada, aksi takdirde varlık nedeni ortadan kalkar. Olmayan toprak, olmayan su için de asker beslemenin anlamı yok, bir süre sonra bu inanç da kalmayacak insanlarda. Kimyasalla kirlenmiş, artık verimli olmayan bir toprak için asker beslemenin bir mantığı kalmaz. Orası artık bir vatan toprağı değildir, şirket toprağıdır. İllâ tapusunun onda olması gerekmiyor,

sözleşmeli çalışıyorum, ben köleyim, o sahip. Sahibi olmadığın bir toprağın şehidi de olmaz. Ayrıca, etrafımızda bunca savaş varken, burada sağlıklı yaşadığımızı düşünebilir miyiz? Bütün o kimyasallar hava yoluyla bana da geliyor, toprağın üzerine oturuyor. Biliminsanları uzun uzun tartıştı Ankara'daki suda zehir var mıdır diye. Biz suyun kenarında ilaç kullanıyoruz, hangi laboratuvar yok diyor buna? Laboratuvar örneğini kışın almışsın, ben daha ilaç atmamışım, nisanda al bir de! Yağmurla senin barajına taşınmıyor mu o ilaçlar? Endüstriyel tarım varsa, kentliler de içtiği sudan zehirlenir, bu kadar basit.

Türkiye tarımı modernize edilmiş üretim biçimine uydurulmaya çalışılıyor, Avrupa'nın tarım kriterleri de bu süreci desteklemiyor mu?

Bizdeki kanunlar hep tersten çıkar. Avrupa'da benzer bir kanun var, ama ilk önce biyo-güvenlik yasasını çıkarmışlar, "şu bölgede bunlar yetişir, başka ürünler için şirketler gelip tohum satamaz" demişler. Bizde biyo-güvenlik yasası çıkarılmadı. "Tohumculuk yasası Avrupa'da da var, niye itiraz ediyorsunuz?" deniliyor. Ama onlardaki işleyiş öyle, bizdeki böyle.

Büyük basının iktisatçıları ABD ve AB'de tarımın sübvansede edildiğini de kabul etmiyor, dolayısıyla Türkiye'deki korumacılığın toptan kaldırılmasını talep ediyorlar, ama galiba kanunlardaki bazı maddeleri gözardı ederek böyle söyleyebiliyorlar...

Büyük devletler rahatça bu desteği verebilmek için bir takım kutular icat ettiler. "Yeşil kutu kapsamındaki yardımlar zararsız, bunlar yapılsın, kırmızı kutu içindekiler yapılmassın" gibi şeyler dediler. Ama "yeşil kutudan bile destek vereceksen, bunu devlet hazinesinden vereceksin" diyorlar. Onlar güçlü, kendi hazinelerinden çıkarıp yüzde 5'ini, 7'sini, hatta yüzde 10'unu verebiliyorlar, biz binde 5'ini ayırabiliyoruz. İkincisi, bizim bu hakkımız var, ama IMF ve Dünya Bankası "yapamazsın" diyor. DTÖ'nün hak dediği yeşil kutu destekleri IMF ve Dünya Bankası marifetiyle engelleniyor. Esasında, DTÖ'nün aldığı kararlara göre hiç destek yapılmaması lâzım, ama bu kararlar alınmadan önce gelişmiş ülkelerin uyguladığı destek 270 milyar dolar civarındayken, şimdi 300 milyar doları geçmiş vaziyette. AB'nin tek bir bütçesi vardır, o da tarım içindir. Bir de şöyle bir şey var: Türkiye'de destek, 5 ila 500 dönüm arasında toprağı olan çiftçilere verilir. Avrupa Birliği'nde ise 300 dönüm ya da 30 hektardan fazlasına verilir. İhracat teşvikiyse tamamen şirketlere gider, yani Avrupa ve Amerika'da destek hep şirketlere verilir.

Avrupa'da, Amerika'da büyük şirketlerin hâkim olduğu tarımın bizimkinden daha verimli olduğu hep söylenir, örnek olarak da Hollanda'nın inekleri gösterilir. Modernize edilmiş tarım veya hayvancılık daha verimli değil mi sizce, Türkiye'nin inekleri Hollanda'nın besili inekleri gibi olamaz mı?

Ama bizim ineklerimiz Avrupa'nınkinden daha verimli! Onların inekleri ortalama 5900 litre süt verir bir laktasyon döneminde, bizimki de 1100 ila 1400 litre verir. Ama biz onlardan daha verimliyiz, çünkü Avrupa'da üst üste üç kez doğum yapabilmış inek yoktur. Sürekli efordan gider, ikinci doğumdan sonra kasaplık olur, bizdeyse en az on kez doğurur. Onların inekleri, bizim on katımız kadar yem tüketir. Destek verilmesede kimse hayvancılık yapamaz orada. İngiltere, Almanya boşuna itiraz etmiyor

Fransa'ya, "sizin ineklerinizi mi besleyeceğiz" diye. İnek başına günde 2 avro ödüyorlar çünkü.

O coğrafyanın ineklerinin özelliği mi böyle, yoksa bir sürecin sonunda mı bu hale gelmişler?

Bu, endüstriyel üretimin yaptığı bir şey. Basıyorsunuz fennî yemi, o yemin tekrar süte dönmesi için, hayvan et bağlasın diye basıyorsunuz antibiyotiği, normal bir yaşam sürdüremiyor inek. Sen de bağıyorsun makineyi, çekiyorsun sütü. Bizde öyle değil. Bir defa, bu süreçte on tane düven oluyor. On çarpı 1400 sütün oluyor ve sen bunu doğal yemle üretebiliyorsun. Bu yöntemin maliyeti de daha ucuz. Bunu bilen şirket de 400-500 liradan alıyorlar litresini. Biz hayvancılıkta da, tarımda da kandırılıyoruz. Türkiye'de biz 84 kilo gübre kullanırız, Avrupa ortalaması 330'dur. İrlanda'nın 730'dur. Yani sadece gübre atıyor ve verim alıyor. Bunlar hep paradır, ama orada sübvansede ediliyor tarım. Biz de 700 kilo versek ve suyu bassak, kudurur toprak. Vermemesi mümkün değil ki.

İktisatçıların ve uluslararası şirketlerin bir argümanı da "verimlilik endüstriyel üretim marifetiyle artarsa, dünyadaki açlık da ortadan kalkar" şeklinde. Tarımdan elde edilen ürünlerin miktarı endüstri sayesinde öyle ya da böyle giderek artarken, niye açlık da, sabit kalmak bir yana, artıyor?

Şu anda dünyada üretim, mevcut ihtiyacın yüzde 110'u kadardır. Yani yüzde 10 fazlamız var. Ama insanlar açlıktan ölüyor. Demek ki endüstriyel tarım insanları açlıktan kurtaramadı, demek ki adaletli paylaşım yok. İkincisi, endüstriyel tarımdan dolayı insanlar sağlık ve çevre sorunlarının üzerine atlanmış vaziyetler, ama buna biraz moda gibi bakılmalıdır. Organik tarım, şirketlerin kendilerinin neden olduğu zararların yaratmış olduğu paniği ranta dönüştürme yöntemi haline geldi. Oysa ki permakültür, iki kez organik dediğimiz sistemde organik tarım ürününü endüstriyel tarım ürününün yarısı fiyatına satmak mümkün. Çünkü cebinizden para çıkmadan yaptığımız bir tarım sistemi bu. Biraz emek fazla gidiyor, o kadar, çünkü mesela otu çapayla alacaksınız. Bir de, organik tarım şirketlerin denetiminde üretiliyor, kamu sertifikası vermiyor, on tane şirket sertifikası veriyor. Sertifikası veren bir şirketin her bir tarlaya girişi 200 dolar. Çiftçiden alıyor bu parayı, maliyetin üzerine yüklüyor. Oysa kamu var ve vergi veriyorsunuz ona, ben ona güvenirim, şirkete değil. Yani, bir sertifikalı olması, ürününün organik olduğu anlamına gelmiyor. Kontrollü denetim yok, normal değil bu gidiş.

O normal nedir sizce? Yani mesela traktör öncesi düzen mi sizin kafanızdaki?

Hayır, biz alet-edevatı kullanmalıyız. Biz mazoşist filan değiliz, 35 derecenin altında perişan olalım diye bir durumumuz yok. Sonuçta traktörü yürütmesini becerebilen insanlar da biliminsanları. Aynı şekilde, fosil yakıt tüketmeyen, ama traktörün işini gören, toprağı çok derin kazması gerekmeyen aletler de yapabilirler. Yani doğayla barışık aletler de üretmek mümkün. Ziraat fakültelerinin alet-makina bölümlerinden bunu talep ediyoruz. Hayatımızı kolaylaştıracak, ama doğayla da barışık olan, insan sağlığına da risk oluşturmayacak şeyler üretsinsinler. Biz mesela yılanları öldürmeyiz köyde. Evlerin temelinde katran süreriz, yılan gelmez. Gider, kendi mekânında yaşar. Bazı böcekler gelir, domatesi yer, biz oralara onların sevmediği kokuları süreriz, yaklaşmazlar. Yani illâ ilaç atmamız gerekmiyor. Münavebe sistemi uyguluyoruz, dört

yıl önce patates ekmişizdir, beşinci yıl tekrar ona döndüğümüzde onun zararlısı ölmüştür, ne yumurtası kalmıştır, ne kelebeği. Bütün bunları dönüşümlü yapabilmek mümkün, ama mono-ekimde bulunduğunuz zaman her sene aynı şeyi yapmak durumundasınız. Böyle yapınca her sene onun hastalığı, böceği, zararlısı da artacak.

Sizin toprağınız nerede?

Ankara - Polatlı'da.

Siz ne ekiyorsunuz genelde?

Buğday ekiyoruz, daha önce şekerpancarıydı, kota geldi, onun için dertliyim bu kadar. (gülüyor) Kimyon, nohut, mercimek ekiyoruz, daha çok hububat.

Siz hiç sözleşmeli endüstriyel tarım yaptınız mı?

Henüz bizim ektiğimiz alanlara tam girmediler. Türkiye'de bu konuda en çok tütün, bir miktar üzüm ve daha çok sebze ağırlıklı gidiyor. Çaykur, TMO, şeker şirketleri çekildikten sonra çay başlıyor yavaş yavaş. Ayrıca, sözleşmeli üretim yeni bir şey değil bu ülkede. Ama taraflar değişti, daha önce devlete üretiyorduk. Bizi kandırarak, soyup soğana çevirecek bir yapı değildi, şimdiyse cebini gözetenlerle iş yapıyoruz.

Pek çok mücadele alanında, eğer kooperatif tipli yapılarla iş görmek de artık mümkün değilse, şirketleşme en azından geçici bir mücadele tipi olarak öneriliyor. Belli bir bölgede yer alan çiftçiler ortak bir şirket kurarak ayakta kalamaz mı?

Böyle mücadele edilebilir, ama ittifakların iyi olması lâzım. Latin Amerika'da, Fransa'da bu şekilde mücadele yürütülüyor, ama onlar da kooperatif sektörüyle başarabiliyorlar. Biz bunu başarabilir miyiz, büyük bir soru işareti bu. Türkiye'nin aydınları, solu ve entelektüelleri, köylü tasfiye olursa, çağdaşlık ve modernlik gelecek diye bekliyorlar. Böyle bakan bir sol için o koca marketler çağdaşlığın simgesi.

Ama bu çok eski bir sol bakış açısı değil mi? Kır nüfusunun sanayi işçisine dönüşmesinin teoriye uygun olacağını söyleyen bir zihniyet, aynı zamanda, vaktiyle Çetin Altan'ın da çok söylediği gibi, köylünün piyano çalarsa adam olacağını da savunuyordu...

Oğlu da aynı şeyi söylüyor. "En iyi çiftçi ölü çiftçidir" diyenleri de biliyoruz. Bizi bir sol partinin program tartışmasına çağırdılar, orada genetiği değiştirilmiş gıdaları savundular yahu! "Başka türlü bir dünya mümkün" diyen bir parti bunu söyleyen.

Neydi gerekçeleri?

"Teknolojiye, endüstriye, çağdaşlığa nasıl karşı olursunuz" dediler, "karasabana mı döndüreceksiniz bizi" dediler. Biyodizelle ilgili yüzde 7 hedef koyan partiler çıktı sol tarafta. Biyodizel dediğiniz, aracın deposu için üretim yapmaktır. Bir aracın deposunun bir sefer doldurulması için ayrılan araziyle bir insan bir yıl boyunca gıdasını karşılıyor. Bunlar da, benim sözümü, düşüncemi mikrofonda seslendirmesi gereken kesimlerin düşünceleri.

Acaba biyodizelle ilgili fikirleri Brezilya'nın bu üretimde aldığı yol mu etkiliyor?

Ama Brezilya'yla biz bir miyiz? Brezilya bizim 25 kat büyüklüğümüzde. MST niye orada toprak işgal ediyor? Çünkü toprak kullanılmıyor. Kanun diyor ki, kullanılmayan toprakları gidip işleyebilirsin. Kanunsuz bir iş yapılmıyor orada. Ama benim ülkem öyle değil ki. Burada çok abartıyorlar, "burası tarım ülkesi" dediler bize hep, ama aman aman tarıma uygun bir ülke değiliz, böyle bir gerçekliğimiz yok. Saatlerce otobanda gittik Brezilya'da, dümdüz arazi. Bir tepe olmaz mı, bir yokuş? Bizim ülkemizde nerede var böyle bir şey?.. Şu anda dünya üzerindeki ekili arazi miktarı 3.2 milyar hektar. Bunun yaklaşık 500 bin hektarı, altıda biri, biyodizele ayrılmış vaziyette. Yeni projeksiyonlara göre bir milyar hektar olması planlanıyor. İş o noktaya geldiğinde bir kıtlık başgösterecek. Yine de bundan vazgeçerler mi? Geçmezler. Vazgeçselerdi, şimdi ne Rusya Kafkasya'da olurdu, ne de Amerika Irak'ta. Savaşı dahi göze alabilecek oranda enerjiye önem veriyorlar. Bunu gören bir yerden muhalefet yapmak lâzım. Tarım belalı bir iş, üç gün üç gece oturup konuşsan bitmez.

Toprak reformu tartışılırken ağalık da hep tartışılırdı, romanların, filmlerin odağında hep ağalar vardı. Şimdi aydın-öğretmeni, imamı tartışıyoruz da, sanki ağayı hiç tartışmıyoruz. Üstelik, özellikle diziler vasıtasıyla, modernleşen bir figür olarak adeta bir rol modeli haline geldi ağa...

GAP'la herkes çok övünüyor. Ama bugün kapatılmalı, yarın geç! Normal, iyi bir barajın ömrü ortalama yetmiş-seksen yıl. GAP'ın çevresine hiçbir ağaçlandırma yapmadık, önlem almadık, ömrü elli yıldır, on yıl sonra bitecek o baraj. Bugüne kadar bütün iklimi, toprağı değiştirdi, mahvetti. İnsanlara umut oldu, iş olacaktı, tam tersine göç verdi. GAP bölgesinde dokuz il var. Bu illerin arazilerinin yüzde 48'i 11 ailenindir. Bütün bir ülke hazineden 11 aileye su ve enerji sağlamak için para ayırıyor ve bununla da övünüyor. Televizyonlarda "GAP'ı gaptırmam" diye başbakanlar birbirine giriyor. Toprağı tuzlandırdılar bilmediklerinden dolayı, drenajsız su saldılar, tuz olduğu gibi yukarı çıktı. Birçok evin temeli sarsılıyor bölgede. Bu kadar kötü yönetilemez... Bizde toprak reformu, çiftçiyi topraklandırma gibi algılanıyor. Halbuki toprak reformu, tarım reformuyla birlikte anılmalı. Toprağı verdiği köylüyü aynı zamanda bir başkasına muhtaç etmemen için kredi desteği vermen lâzım. Bir kooperatif örgütlülüğü sağlaman, kooperatiften çıkmamak koşulu getirmek lâzım ve kooperatifteki alet-edevatı da arazileri işleyebilecek donanımına sokmak lâzım. Ayrıca, bu sadece doğuya özgü bir şey değil, batıda da çok toprak ağası var. Eski maliye bakanı Ekrem Pakdemirli'nin iki tane ilaçlama uçağı var mesela. Arazisi o kadar büyük ki, uçaklarla ilaçlıyor. Toprak ağalığı bu ülkenin yapısında var. Toprak reformu ülke için hâlâ ihtiyaçtır. Onlarsa toprağı birleştirmek istiyorlar.

Sizin toprağın kullanımı ve mülkiyeti konusundaki görüşleriniz nasıl?

Denizlerde, okyanuslarda balıkçılık yapanlar nasıl denizin sahibi değilse, suyu ve toprağı kullananların da sadece kullanma hakkı olmalı. Toprağın ve suyun sahibi olmaz. Miras olarak devretme hakkı olmalı. Babadan oğula geçmesi değil, aldığı gibi devretmeye miras diyorum. Aldım bu toprağı, basarım gübreyi, basarım ilacı deme hakkı olmamalı. Bir panelde söylemişim, bir toprak ağası zıplamıştı havaya: 1500-2000 dönümden daha fazla arazisi olmamalı hiç kimsenin. Karun kadar zengin de

olsa, Türkiye'nin hazinesi kadar parası da olsa, kimse "ben şu kadar arazi alıyorum, bu benimdir" diyememeli. Toprak, tüm insanların, tüm canlıların, varlığın ihtiyacıdır, herkesin bunu kullanma hakkı vardır. Bir kere, dünyanın satılık olmadığı konusunda mutabakatımızın olması lâzım.

1980'den, 24 Ocak Kararları'ndan bugüne kadar kavgayla, gürültüyle gelmiş. Eskiden iyi-kötü oturmuş, kamucu bir sistem vardı. Bundan sonra köylülüğü nasıl bir gelecek bekliyor?

Türkiye'de toprak ortalaması 59 dönüm. Köylü tarımı yapılırsa, 59 dönüm bir aileyi çok rahat geçindirebilir. Binlerce dönüm birinin eline geçtiği zaman o aileler terk ediyor yerlerini, kente gelince de yoksul kalıyorlar. Çiftçilerin bir bölümü emekli maaşı alıyor kırsalda. Orada geçinemeyip kente gelenler de kırsaldan gelenlerle geçiniyor. Avrupa'da, gelişmiş ülkelerde böyle değil, çünkü kapitalizm bu bağı tamamen birbirinden koparmış. O feodal ilişkiler, o kültür, o duygu yok. Köyleri kentlerden aydın buluyorum ben. Emekli olan bir sürü memur gidip köyüne yerleşmiş, ev yapmış. Köylerin en iyi evi, emeklinin evi. Konuştuğunu anlıyor, anladığını da anlatıyor. Böyle tersten bir aydınlanma var. Orada becerememiş ve geçinememiş olanlar da kente geliyor ve kenti bozuyor. Ama köylü nüfusu da yaşlanıyor ve tarımcılık yapmak istemiyorlar... Bizim hesabımıza göre, bilge tarımcılar ayakta kalacak. Kentten geçinemeyecek insanlar artık, geri dönüş yolları arayacak. Eğer bir de örgütlü ve organize dönmeye kalkarlarsa, işin cephesi değişir. Az gelişmiş ülkelerde, sessizliği ve yılgınlığı hayra yormamak lâzım. Ne zaman nerede patlak vereceğini bilemezsin. Bir bakarsın ki, ortalık alabora olmuş. Köylü de işçiye, öğrenciye benzemez. Camız misali. Gider oturur, kalkmayı da bilmez. (gülüyor)

Söyleşi: Barış Çakan - Merve Erol
Express Ekim 2008